

**ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ
ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ
АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ**

На правах рукопису

НАБОКА Людмила Яківна

**ПІДГОТОВКА МЕТОДИСТІВ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ
ООНВЛЕНОВОГО ЗМІСТУ ОСВІТИ В СИСТЕМІ
ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ**

13.00.04 - професійна підготовка

А в т о р е ф е р а т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Л. Набока

Київ - 1997

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Українському інституті підвищення кваліфікації керівних кадрів освіти.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
ПУЦОВ Володимир Іванович.

Офіційні опоненти – доктор педагогічних наук, професор
МАСЛОВ Валентин Іванович;
кандидат педагогічних наук, професор
СЛІСАРЕНКО Віктор Григорович.

Провідна організація – Житомирський державний педагогічний
інститут ім. І.Франка.

Захист дисертації відбудеться 14 травня 1997 року о 14.00
на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.01.61.01 в
Інституті педагогіки і психології професійної освіти
АПН України за адресою: 254060, м. Київ, вул. М.Берлінсько-
го, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Інституту
педагогіки і психології професійної освіти АПН України
/254060, м. Київ, вул. М.Берлінського, 9/.

Автореферат розіслано 12 квітня 1997 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г.М.ЦИБУЛЬСКА

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

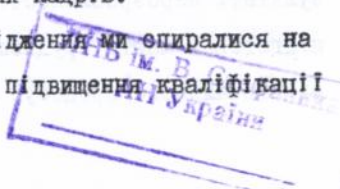
Актуальність і ступінь дослідженості проблеми. Реформування системи освіти у контексті соціально-культурних перетворень в Україні викликали відновлення розвивальної та культурологічної функцій, гуманістичних цінностей освіти, оновлення змісту на засадах гуманітаризації.

Пріоритетна роль у гуманітаризації освіти належить гуманітарним предметам, викладання яких переорієнтовано на нову методологію, оновлений зміст та програмно-методичне забезпечення. Тому вчителі потребують кваліфікованої методичної підтримки, випереджувального підвищення кваліфікації на всіх рівнях /обласному, районному, шкільному/.

Суб'єктом підвищення кваліфікації вчителів на районному рівні є методисти рай/міськ/методкабінетів, професійна діяльність яких спрямована на керівництво процесом впровадження оновленого змісту гуманітарної освіти в педагогічну практику. Теоретичне обґрунтування та експериментальна апробація моделі підготовки методистів до впровадження оновленого змісту освіти є актуальними у зв'язку з необхідністю приведення їхньої професійної компетентності у відповідність з вимогами часу та зрослими запитами до них педагогів.

Проблема підготовки методистів в умовах реформування освіти не була предметом спеціальних досліджень. У більшості робіт підвищення кваліфікації методичних працівників розглядається лише в порядку постановки або в контексті визначення перспектив і напрямів подальшого розвитку післядипломної освіти педагогічних і управлінських кадрів.

У розробці концепції даного дослідження ми опиралися на праці з теорії безперервної освіти та підвищення кваліфікації

педагогічних кадрів В.І.Бондаря, А.В.Даринського, Г.М.Зевіної, С.В.Крисюка, В.Ю.Кричевського, Ю.М.Кулюткіна, В.І.Маслова, В.Г.Онушкіна, М.М.Поташника, О.П.Тонконогої та ін.

Аналіз психолого-педагогічної літератури, дисертаційних досліджень свідчить про посилену увагу до проблем удосконалення курсового навчання в системі підвищення кваліфікації /Т.Г.Браже, Н.В.Борисова, Н.М.Ващенко, В.С.Демчук, Н.Л.Коломінський, Г.С.Сухобська та ін./. Враховано положення праць В.І.Пуцова, Т.В.Сидориної, О.І.Торохової, Г.В.Федорова щодо цілей функціонування системи підвищення кваліфікації різних категорій управлінських кадрів, змісту, форм і методів організації навчального процесу.

Досить цінними для нас були дослідження організаційно-педагогічної діяльності, шляхів удосконалення функціональної підготовки методистів обласної і районної ланок /Т.Б.Борисова, Г.С.Данилова, М.М.Карлаш, Г.О.Штомпель/. Для визначення змісту підготовки з гуманітарних предметів особливе значення мали публікації останніх років стосовно методології та оновлення змісту гуманітарного знання; висновки С.У.Гончаренка, Ю.І.Мальованого, В.П.Погребняка, А.Д.Ятченка та інших вчених щодо сутності і шляхів гуманітаризації освіти.

Актуальність дослідження зумовлюється також необхідністю оновлення змісту, форм і методів курсового навчання методистів у закладах післядипломної освіти України з урахуванням профільної /предметної/ специфіки їх професійної діяльності /гуманітарний, фізико-математичний, природничий тощо/. В результаті нерозробленості цієї проблеми організатори курсової підготовки мають труднощі у відборі змісту навчання, побудові навчального процесу, вивченні рівня сформованості знань

і вмінь слухачів.

Визначення теоретичних основ підготовки методистів до професійної діяльності, розробка методики організації навчального процесу за оновленим змістом з подальшим їх впровадженням у практику сприятимуть забезпеченню цілісності та ефективності підвищення кваліфікації методистів гуманітарного профілю.

Недостатня розробленість означених питань та перспективність проблеми і визначили вибір теми даного дослідження: "Підготовка методистів до впровадження оновленого змісту освіти в системі підвищення кваліфікації".

Об'єкт дослідження: система підвищення кваліфікації методистів рай/міськ/методкабінетів.

Предмет дослідження: підготовка методистів гуманітарного профілю до впровадження оновленого змісту освіти в педагогічну практику.

Мета дослідження: теоретичне обґрунтування моделі професійної підготовки методистів до впровадження оновленого змісту освіти, розробка шляхів удосконалення професійного навчання на основі моделі.

У дослідженні перевірялася гіпотеза – ефективність підготовки методистів до впровадження оновленого змісту освіти залежить від:

а/ наявності теоретичної моделі підготовки, у якій відображено соціально детерміновані цілі професійного навчання, оновлений зміст гуманітарного знання, потреби і запити методистів;

б/ науково обґрунтованого змісту і методики професійного навчання методистів у закладах післядипломної освіти, його

програмного та навчально-методичного забезпечення.

Завдання дослідження:

1. Вивчити стан досліджуваної проблеми в педагогічній теорії та в практиці.
2. Обґрунтувати теоретичну модель професійної підготовки методистів гуманітарного профілю до впровадження оновленого змісту освіти.
3. Розробити зміст, програмно-методичне забезпечення та методику професійного навчання методистів на основі моделі, експериментально перевірити їх ефективність.
4. Розробити та експериментально перевірити рекомендації щодо якісного поліпшення професійного навчання методистів гуманітарного профілю в закладах післядипломної освіти.

Методологічною основою дослідження стало наукове розуміння процесу пізнання як активної діяльності, що спрямована на інтелектуальний та моральний розвиток особистості; положення психолого-педагогічної науки про використання системного підходу та єдності свідомості і діяльності; структурно-функціональний підхід до розуміння соціального статусу методичних кадрів, їхньої ролі і місця в соціальному інституті освіти; метод альтернативного підходу до підвищення кваліфікації, який дозволяє використовувати варіативні навчальні плани, програми і методики; філософсько-педагогічні основи діалогової взаємодії основних суб'єктів освіти та соціуму; положення про екзистенційно-гуманістичну сутність гуманітарного знання, загальнолюдські цінності.

Теоретичними засадами дослідження були положення психолого-педагогічної науки про безперервність процесу підвищення кваліфікації педагогічних і методичних кадрів, системний

підхід, удосконалення змісту, форм і методів, організацій і управління системою; положення про мотиви професійної діяльності і педагогічну майстерність; концепції шкільної гуманітарної освіти.

Для вирішення поставлених завдань використовувалася система теоретичних та емпіричних методів дослідження. Основними методами теоретичного дослідження були: системний та концептуально-порівняльний аналіз, міждисциплінарний синтез, теоретичне моделювання. Серед емпіричних методів дослідження основним був педагогічний експеримент /констатуючий і формуючий/. Допоміжними емпіричними методами стали педагогічне спостереження за пізнавальною діяльністю слухачів у процесі курсового навчання, анкетування, контрольне тестування, методи математичної статистики.

Етапи дослідження. Дослідження проводилося у три етапи протягом 1987-96 років.

На першому етапі /1987-90 рр./ вивчали та аналізували філософську, соціологічну, психологічну, педагогічну літературу з проблеми дослідження, стан професійної підготовленості, труднощі і недоліки в роботі методистів рай/міськ/метод-кабінетів, їхні запити і потреби. Це дало можливість уточнити мету, предмет, об'єкт і завдання дослідження, сформулювати теоретичні основи, гіпотезу, розробити програму і методику дослідження.

На другому етапі /1991-93 рр./ здійснювали збирання, аналіз, систематизацію та узагальнення фактичного матеріалу. У процесі констатуючого етапу дослідження вивчалася існуюча практика курсового навчання та рівень знань і вмінь методистів гуманітарного профілю; розроблялася теоретична модель і

зміст підготовки методистів до впровадження оновленого змісту освіти та експериментально перевірялася і уточнювалася гіпотеза.

Третій етап /1994-96 рр./ був присвячений апробації розробленої теоретичної моделі, структури, змісту, методики професійного навчання, критеріїв ефективності підготовки методистів до впровадження оновленого змісту освіти.

На цьому етапі було узагальнено та оформлено результати проведеного експерименту. Вірогідність одержаних результатів забезпечена застосуванням комплексу методів дослідження, адекватних його предмету і завданням, якісним і кількісним аналізом значного обсягу теоретичного та емпіричного матеріалу, дослідно-експериментальною перевіркою гіпотези.

Наукова новизна дослідження полягає в обґрунтуванні структури професійної діяльності та залежної від неї структури підготовки методистів; у розробці змісту спеціально-предметних знань методиста з історії, української мови і літератури, світової літератури, іноземних мов з урахуванням оновлених методології, змісту, методики, науково-методичного забезпечення викладання гуманітарних предметів; у розробці модульного навчально-тематичного плану курсової підготовки.

Теоретичне значення дослідження полягає у визначенні принципів моделювання змісту професійної підготовки методистів до впровадження оновленого змісту освіти, критеріїв оцінки ефективності професійного навчання, у системному аналізі стану теорії і практики підготовки методистів рай/міськ/-методкабінетів, а також у визначенні шляхів її покращення.

Практичне значення дослідження визначається створенням модульних програм, спецкурсів, факультативів, навчально-ме-

тодичних комплексів до модульних програм для підготовки методистів в інститутах післядипломної освіти, а також розробкою методичних рекомендацій з підвищення ефективності підготовки методистів, що дасть можливість організаторам курсів підвищити рівень самостійної пізнавальної діяльності слухачів.

Апробація і впровадження результатів дослідження проходили на експериментальній базі Українського інституту підвищення кваліфікації керівних кадрів освіти, де висновки перевірялись і конкретизувались. Обговорення проводилося на республіканських семінарах методистів обласних інститутів удосконалення вчителів та методистів рай/міськ/методкабінетів /травень 1993 р., Одеса; жовтень 1994 р., Ужгород; травень 1995 р., Львів; березень 1996 р., Київ/. Автор виступала на Всеукраїнських наукових конференціях /Київ, 1993, 1994, 1995, 1996 рр.; Миколаїв, 1994 р./, на обласних семінарах та курсах підвищення кваліфікації, на засіданнях кафедри теорії і методики післядипломної освіти Українського інституту підвищення кваліфікації керівних кадрів освіти /протягом 1994-96 рр./.

Результати дослідження впроваджені в Українському інституті підвищення кваліфікації керівних кадрів освіти, Донецькому обласному інституті післядипломної освіти, Івано-Франківському обласному інституті післядипломної освіти педагогічних працівників.

На захист винесено:

1. Теоретично обгрунтовану і експериментально перевірену модель підготовки методистів гуманітарного профілю до впровадження оновленого змісту освіти, основу якої становлять мета, завдання, зміст, система знань і вмінь, результати

професійного навчання.

2. Зміст та програмно-методичне забезпечення професійного навчання на основі моделі, репрезентовані модульним навчально-тематичним планом з програмами і навчально-методичним комплексом.

3. Методика організації навчального процесу, побудована на рівневій активізації пізнавальної діяльності методистів.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку основної використаної літератури та додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано вибір теми, актуальність дослідження, визначено його мету, об'єкт, предмет, методи, етапи, завдання, сформульовано гіпотезу, розкрито методологічні, теоретичні основи, наукову новизну, теоретичну і практичну значущість, виділено основні положення, що виносяться на захист, відображено апробацію і впровадження результатів дослідження в практику.

У першому розділі "Професійна підготовка методистів як науково-педагогічна проблема" розкриваються теоретичні основи проблеми підготовки методистів, проаналізовано соціальну роль і місце методичної служби в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, потреби і реальний стан готовності методистів до виконання функціональних обов'язків, ефективність курсового навчання, розроблено теоретичну модель професійної підготовки методистів гуманітарного профілю до впровадження оновленого змісту освіти та діагностичну про-

граму визначення рівнів підготовленості.

Аналіз дослідженості проблеми, соціальної ролі та готовності методистів до виконання функціональних обов'язків довів необхідність розробки наукових основ підготовки методистів рай/міськ/методкабінетів до впровадження оновленого змісту освіти, зумовленої тим, що вони:

- реалізують управлінські функції органів освіти у між-курсний період через надання методичної допомоги вчителю у професійному розвитку та удосконаленні навчально-виховного процесу;

- трансформують педагогічні ідеї та передовий досвід у певну систему педагогічних дій, що активізує пізнавально-освітню діяльність і творчу активність вчителів;

- як приматпрофесіонали з предмета повинні володіти оновленим змістом освіти і здатністю трансформувати його в практику;

- не мають спеціальної /вузівської/ підготовки спеціаліста методичної служби.

Підготовка методиста до професійної діяльності розглядається в дисертації як процес набуття та оновлення знань і вмінь, адекватних функціональним обов'язкам методиста, а також знань і вмінь, адекватних змісту шкільних предметів, за які він відповідає як координатор методичної роботи. Визначені у § 1 теоретичні підходи дозволили намітити програму констатуючого етапу дослідження, спрямовану на вивчення стану проблеми в практиці та проектування змісту підготовки методистів гуманітарного профілю до впровадження оновленого змісту освіти.

У роботі аналізуються утруднення, потреби, рівень го-

товності методистів до функціональної діяльності, стан курсової підготовки. Результати констатуючого етапу дослідження дозволили зробити висновки, що серед факторів, які негативно впливають на рівень професійної компетентності методиста, є відсутність базової освіти з основ методичної роботи; невеликий, до 5 років, стаж /понад 70% методистів/; наявність методистів, що ведуть декілька гуманітарних предметів /понад 40%/; невисока ефективність курсової підготовки /лише 32,6% опитаних позитивно оцінили існуючу систему курсової підготовки/.

Масове дослідження, у якому взяло участь 1053 методисти, показало, що пріоритети вони віддають оновленню знань із змісту і форм діяльності методичного кабінету /професійно-посадова підготовка/ та спеціально-предметних знань за фахом і з суміжних гуманітарних предметів /предметна підготовка/.

Рівень готовності методистів до виконання функціональних обов'язків за самооцінкою та результатами тестування в цілому середній. Лише 24,6% діагностованих показали високий рівень знань з проблем змісту та організації методичної роботи; 43,1% - середній, 32,3% - низький. Щодо рівня предметних знань - він об'єктивно вищий - 50,7% методистів підготовлені на високому рівні. Незважаючи на це, 99,3% респондентів вважають безперервне оновлення і прирощення фахових знань обов'язковим.

Дані проведеного дослідження підтвердили обґрунтованість теоретичного висновку про необхідність удосконалення професійної підготовки методистів на основі моделі, характеристики якої є еталоном для зіставлення із підготовкою, -

що існує в реальному досвіді.

З метов прогнозування змісту та результатів підготовки методистів гуманітарного профілю, визначення її критеріїв було розроблено модель професійної підготовки /МПП/, компонентами якої є мета, завдання, зміст, засоби та результати навчання. Складові компоненти змісту підготовки складають блоки навчальної інформації з посадової і предметної підготовки та відповідні їм елементи /знання і вміння/, у процесі оволодіння якими методист має формуватися як суб'єкт методичної діяльності в умовах реформування гуманітарної освіти. Зміст посадових знань і вмінь визначають дві групи проблем: наукові основи післядипломної освіти та управління методичною роботою; наукові основи впровадження педагогічних ідей та організації педагогічних досліджень. На вибір проблематики предметних знань і вмінь вплинули фактори: сучасні зміни у методології і змісті гуманітарного знання та у змісті шкільної гуманітарної освіти; динаміка появи нових програм, підручників і посібників; необхідність оновлення і корекції знань методистів з базового предмета, компенсації недостатності знань з суміжних гуманітарних предметів.

Проблематика знань з української мови, української і світової літератури, іноземних мов, історії добиралася на основі принципу інтеграції гуманітарного знання, положень концепції гуманітаризації освіти щодо її мети і завдань.

Важливість вироблення даної моделі обумовлена тим, що вона є своєрідною матрицею для побудови змісту курсового навчання, використовується для вивчення рівнів готовності методистів до функціональної діяльності. На основі моделі розроблено критерії функціональної готовності та її показ-

ники: якість посадових знань і вмінь; знань і вмінь з предмета – спеціально-теоретичних і методичних; методична рефлексія як здатність до застосування набутих знань.

У другому розділі "Дослідно-експериментальна перевірка моделі та шляхів удосконалення курсової підготовки методистів до впровадження оновленого змісту освіти" розкриваються шляхи підвищення ефективності навчання за моделлю професійної підготовки, цілі, завдання, методика та безпосередня організація формулюючого експерименту, його результати щодо зміни кількісних і якісних характеристик ефективності.

Заплановане проведення експерименту відбувалося одночасно як перевірка ефективності МПП методистів до впровадження оновленого змісту освіти та адекватних їй шляхів удосконалення навчального процесу на курсах підвищення кваліфікації. Змістовні компоненти моделі професійної підготовки методистів до впровадження оновленого змісту освіти увійшли до навчально-тематичного плану, побудованого на принципах модульного навчання. Для проведення формулюючого експерименту було розроблено навчальні модулі, модульні програми та навчально-методичні комплекси.

Конструюючи загальнонавчальні модулі, ми вибрали таку їхню структуру та послідовність функціонування: оглядово-настановча або проблемна лекція, індивідуальна самостійна навчальна робота слухачів, консультації, практичні заняття, проміжний контроль /тестовий на ЕОМ або письмовий/, контроль-оціночні заняття, спецкурси за вибором поза сіткою навчального часу, міні-залік. Модульна програма включає мету навчання, перелік знань і вмінь, тематику занять та навчально-методичний комплекс /програми лекційних занять та

спецкурсів з бібліографічними рекомендаціями, орієнтовна тематика індивідуальної роботи слухачів за провідними проблемами модуля, тематика випускних робіт, оціночні завдання і тести для контролю і самоконтролю/.

Результати експерименту засвідчили вищу якість знань за даною методикою. Досліджувалась якість знань за такими показниками: знання наукових джерел, структури понять, функціональних обов'язків, технологій вивчення професійної компетентності вчителів, вимог до відбору змісту методичної роботи, об'єктів передового досвіду. Середній бал, що припадає на одного слухача експериментальної групи, становить 4,4, а контрольної - 3,7.

Удосконалення підготовки методистів досягалося також за рахунок диференціації та індивідуалізації навчання. Перспективність ідеї поглибленої диференціації полягає у застосуванні системи навчальних прийомів, створенні оптимальних режимів для інтенсифікації пізнавальної діяльності методистів різного рівня підготовленості, що дає змогу задовольнити їхні потреби та професійні інтереси.

У даному дослідженні ми прийняли два показники диференціації: обсяг навчального матеріалу /в межах моделі професійної підготовки/ та рівень творчості /самостійності/ слухачів. Відповідно у модульних програмах передбачено диференційований варіант освоєння слухачами головної проблеми модуля: основний, підвищеної складності, творчий.

Перший варіант передбачає репродуктивну діяльність методистів на основі вивчення теоретичних питань теми; другий вимагає частково-пошукової діяльності під час опрацювання літератури, виконання пізнавальних завдань; третій - піз-

навальнo-творчoї, дослідницькoї діяльнoсті, вивчення ідеї в розвитку, вмінь застосовувати знання. Такий підхід до організації пізнавальної діяльності слухачів дозволив врахувати початковий рівень їхньої підготовки, потреби та інтереси і значно підвищити ефективність засвоєння навчальної інформації.

Вивчення результатів експериментального навчання із застосуванням методики різнорівневої диференціації показало значно вищі результати у слухачів експериментальної групи.

Таблиця I

Зростання результатів навчання у слухачів експериментальної і контрольної груп

№ пп Групи слухачів	Середні оцінки / $M \pm m$ /		Вірогідність різниці $P/t \geq t_0$
	До експерименту	Після експерименту	
1. Експериментальна	3,1 $\pm$ 0,08	4,3 $\pm$ 0,06	< 0,0001
2. Контрольна	3,2 $\pm$ 0,18	3,6 $\pm$ 0,03	< 0,05

Як видно з таблиці, зростання результатів навчання в експериментальній групі становить 1,2 бала / $P < 0,0001$ /. У контрольній групі якість навчання зросла лише на 0,4 бала / $P < 0,05$ /.

Доцільність даного підходу обґрунтовується ще й тим, що він дозволяє ефективно використовувати розвивальну методику навчання, створює умови для переходу від колективної масово-репродуктивної організації навчального процесу до індивідуально-творчої та введення форм самостійного опосередкованого навчання /індивідуальні заняття в центрі науково-педагогічної інформації, підготовка і написання випускних робіт та

ін./ . Крім того, у дослідженні перевірялась ефективність пропонованих форм і методів активного навчання, зокрема групових /імітаційних та неімітаційних: ділових ігор, різних типів аналізу, проблемних лекцій, дискусій/.

Експеримент дозволив виявити дидактичні можливості форм і методів активізації пізнавальної діяльності слухачів. За оцінкою слухачів, результативність групових форм активного навчання за рівнем значущості визначено у такій послідовності: 93,7% опитаних – можливість поглиблювати знання; 89,1% – розвивається методична рефлексія; 69,0% – отримання практичної допомоги від колег з великим досвідом роботи; 60,3% – можливість висловлювати думки і відстоювати свою точку зору.

Розглядаючи підвищення кваліфікації як досягнення кращих результатів у професійній діяльності, тривале використання нових знань, появу потреб у самоосвіті, ми перевіряли зміни в якості знань і вмінь слухачів при вихідному контролі /тестування, виконання пізнавальних завдань, випускних робіт, підсумкова ділова гра/ на основі показників: точність знань основних питань і понять; знання першоджерел; вміння застосовувати одержані знання /методична рефлексія/; наявність елементів творчості під час виконання завдань. Результати замірялися кількістю балів від 20 до 60.

Одержані результати показали якіснішу підготовку слухачів, що навчалися за авторською моделлю професійної підготовки до впровадження оновленого змісту освіти, модульними програмами і розвивальною методикою. Зокрема, за точне визначення понять з проблем посадової підготовки тестування в експериментальній групі показало в середньому 233 бали /в

контрольній - 182/. Неточних відповідей не було. Прирошення знань основних понять з проблем посадової і предметної підготовки на кінець курсів становило 76,2% /у контрольній групі - 49,7%/.

Високий результат виявлено щодо третього показника - володіння методичною рефлексією /середній бал в експериментальній групі - 239, у контрольній - лише 171/.

За четвертим показником дані такі: в експериментальній групі елементи творчості виявили 57% /у контрольній - 32%/, творчо виконали завдання 26% слухачів /у контрольній - 12%/, нетворчо - решта 17% /у контрольній - 56%/.

У цілому результати навчання засвідчують, що в експериментальній групі кількість методистів з високим рівнем підготовленості на кінець навчання становила 54% /у групах двох попередніх років, що навчалися за типовим навчальним планом і традиційною методикою, - 37%/, із середнім рівнем - 40% /у контрольних - 48,6%/ і з низьким рівнем відповідно - 6% і 14,4%. Найсуттєвіші відмінності у методистів з високим рівнем. Їхня кількість в експериментальній групі збільшилася на 17%, тобто майже в два рази більше, ніж по середньому рівню.

Загальне прирощення посадових знань - 1,47 бала, предметних - 1,7, що вище від початкового рівня навчання в середньому у 2 рази.

Експериментальна перевірка ефективності моделі професійної підготовки методистів до впровадження оновленого змісту освіти значно доповнида технологію організації навчального процесу і дала можливість досягти високих результатів у навчанні слухачів експериментальної групи у порівнянні з конт-

рольюю.

Таким чином, проведений дослідницький експеримент підтвердив вихідну гіпотезу. У дисертації зроблено такі основні висновки:

1. В умовах перебудови шкільної гуманітарної освіти потреби суспільства у професійних методичних кадрах зростають. Це об'єктивно обумовлено необхідністю соціальної і методичної підтримки професійного розвитку і підвищення кваліфікації вчителів гуманітарних предметів у процесі впровадження оновленого змісту гуманітарного знання, вирішення завдань гуманітаризації освіти.

Методисти гуманітарного профілю рай/міськ/методкабінетів як суб'єкти підвищення кваліфікації педагогічних кадрів у міжкурсовий період здійснюють випереджувальне науково-методичне та інформаційне забезпечення цього процесу, різноманітними методичними заходами спонукають вчителя до творчої праці.

Науково-методична спрямованість функціонування методичної служби вимагає удосконалення професійної підготовки методистів до впровадження оновленого змісту освіти, орієнтованої на їхні актуальні освітні потреби у процесі конструктивного саморозвитку, самовизначення і самореалізації.

2. На основі теоретико-методологічного аналізу проблеми, матеріалів психолого-педагогічних досліджень, узагальнення існуючої практики виявлені потреби та рівень готовності методистів до виконання функціональних обов'язків, недоліки у здійсненні їхньої професійної підготовки. Недостатньо праць, де б систематизовано і цілеспрямовано досліджувались проблеми професійної підготовки методистів, щодо координато-

рів методичної роботи з вчителями гуманітарних предметів - їх зовсім немає. Відсутня особистісно-орієнтована модель навчання, має місце відставання його змісту від потреб сьогодні, формальний підхід до предметної /за фахом/ підготовки як визначальної у реалізації науково-методичного компонента функціональної діяльності методиста.

Організатори курсової підготовки відчують значні труднощі у відборі змісту, організації навчання, визначенні рівнів функціональної готовності методистів. Це пов'язане з нерозробленістю проблеми у педагогічній науці, з відсутністю рекомендацій.

3. Професійну підготовку методистів гуманітарного профілю в системі підвищення кваліфікації ми розглядаємо як процес одержання і оновлення знань, вмінь та особистісних професійних якостей, необхідних для успішної функціональної діяльності. Її інваріантну частину, обов'язкову для методистів усіх профілів, складає посадова підготовка з організаційно-педагогічних основ методичної роботи. Другу, варіативну, частину складає предметна підготовка за змістом шкільних гуманітарних дисциплін, якими методист має володіти як координатор методичної роботи з педагогічними кадрами.

4. Розроблено модель професійної підготовки методистів, компонентами якої є мета, завдання, зміст, результати навчання, засоби комунікації /форми і методи/. Зміст навчання, що складається з проблематики посадового та предметного блоків інформації, виражений через його елементи: знання та вміння, необхідні для забезпечення функціональної діяльності методиста. У змісті враховано нові підходи до викладання гуманітарних предметів, вимоги до професійної компетентності

методиста рай/міськ/методкабінету, профільну /предметну/ специфіку діяльності методиста, взаємозв'язок посадової і предметної підготовки, інтегративно-гуманітарний підхід до предметної підготовки.

Зміст посадових знань і вмінь визначають дві групи проблем: наукові основи післядипломної освіти та управління методичною роботою; наукові основи впровадження педагогічних ідей та проведення педагогічних досліджень. У проблематиці предметних знань враховані сучасні зміни у методології та змісті гуманітарного знання, методиці викладання шкільних гуманітарних предметів /обов'язкових за базовим навчальним планом загальноосвітньої школи: українська мова, українська і світова література, іноземні мови, історія/.

Характеристики моделі є еталоном для зіставлення з реальною готовністю методистів до виконання функціональних обов'язків. Модель дозволила цілеспрямовано впливати на ефективність професійної підготовки методистів у процесі курсового навчання до впровадження оновленого змісту освіти.

5. Апробація теоретичної моделі професійної підготовки проведена на основі модульного навчання та відповідного навчально-методичного забезпечення /модульні програми з навчально-методичними комплексами/, що підтвердило ефективність моделі та сприяло активному програмовому управлінню та самоуправлінню процесом підготовки.

Модульне навчання дозволило наповнити теоретичну модель конкретним змістом і застосувати розвивальну методику: диференціацію та індивідуалізацію навчання, ефективні форми і методи активізації пізнавальної діяльності слухачів, контролю і самоконтролю за якістю знань і вмінь.

6. У дослідженні розроблено критерії рівнів професійної готовності та складено діагностичну програму. Показниками професійної готовності обрано: якість просядових знань і вмінь; знань і вмінь з предмета – спеціально-теоретичних і методичних; методична рефлексія як здатність до застосування набутих знань.

Враховувалися три рівні сформованості даних показників: високий /творчий/, середній /конструктивний/, низький /репродуктивний/. Використання методів математичної статистики дозволило об'єктивно дослідити рівні професійної готовності методистів, вимірювати прирощення знань під час формуючого експерименту.

7. Як показало дослідження, впровадження розробленої нами і експериментально перевіреної моделі професійної підготовки методистів до впровадження оновленого змісту освіти, модульного навчання та розвивальної методики значно підвищи-ли ефективність процесу підготовки методистів. Курсова підготовка приведена у відповідність до соціальних запитів учителів щодо методичної служби, потреб методистів з урахуванням профільної /предметної/ специфіки їх діяльності. В експериментальних групах відмічено суттєве прирощення знань і вмінь, якісно зросла методологічна культура, методична рефлексія та здатність слухачів до самостійності пізнавальної і творчої діяльності.

8. Апробовані у дослідженні модель професійної підготовки до впровадження оновленого змісту освіти, форми і методи курсового навчання підтвердили свою життєздатність у зв'язку з новим змістом освіти. Сформульовано принципи моделювання змісту підготовки методистів до впровадження оновленого зміс-

ту освіти: науковості, системного підходу, варіативності та індивідуалізації, диференціації, прогнозування. Побудована на їх основі структура модульного навчання забезпечує його ефективність та високу пізнавальну діяльність слухачів, управління та самоуправління процесом прирощення знань, випереджувальне прогнозування саморозвитку методичної служби.

9. Дисертант виробив методичні рекомендації щодо поліпшення професійної підготовки методистів у процесі курсового навчання. Розроблено модульні програми з навчально-методичними комплексами і методика їх використання. Експериментальна робота, під час якої перевірялись вироблені рекомендації, підтвердила правильність основних положень пропонуваного дослідження, дозволила підвищити інтерес слухачів до навчання та професійну компетентність.

Проведене дослідження, безумовно, не вичерпує проблему підготовки методистів. Зокрема, потребують подальшого вивчення методологічні та дидактичні основи професійної підготовки методистів у сучасних умовах. Перспективними є проблеми розробки змісту заочного навчання методистів із складанням кваліфікаційних екзаменів; обґрунтування і конкретизації підготовки методистів за основною спеціальністю.

Основні положення дисертації відображено у таких публікаціях автора:

1. Набока Л.Я. Розвиток практичних вмінь педагогічних кадрів у процесі підвищення кваліфікації // Організаційно-педагогічні основи методичної роботи /В.І.Пуцов, С.В.Крисюк, А.І.Воловиченко та ін. - К.: УШКККО, 1995. - С. 120-136.

2. Набока Л.Я. Зміст гуманітарної освіти методиста гуманітарного профілю // Організаційно-педагогічні основи методичної роботи /В.І.Луцов, С.В.Крисък, А.І.Воловиченко та ін. - К.: УІПКККО, 1995. - С. 136-145.

3. Набока Л.Я. Діяльність методиста з впровадження педагогічних ідей // Джерела: Науково-методичний вісник. - Івано-Франківськ. - 1997. - № 2. - С. 11-16.

4. Набока Л.Я. Виховує історія // Рад. школа. - 1986. - № 6. - С. 27-29.

5. Практичні заняття на курсах підвищення кваліфікації вчителів історії: Метод. рекомендації /Авт. Л.Я.Набока. - К.: ЦІУВ, 1992. - 15 с.

6. Підготовка методистів за модульною програмою // Актуальні проблеми післядипломної освіти педагогічних кадрів у період відродження національної школи: Матеріали науково-практичної конференції. - К.: МО України, УІПКККО. - 1993. - С. 68-70.

7. Оновлення змісту гуманітарної підготовки методичних кадрів // Актуальні проблеми удосконалення післядипломної освіти: Матеріали міжрегіональної науково-практичної конференції. - Ч. 1. - Миколаїв. - 1994. - С. 72-74.

8. Зміст гуманітарної освіти методистів гуманітарного профілю // Шляхи розвитку та вдосконалення системи післядипломної освіти: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. 24-25 листопада 1994 р. - Ч. П. - К.: МО України. - 1995. - С. 138-140.

9. Удосконалення професійної підготовки методичних кадрів // Післядипломна освіта керівних і педагогічних кадрів: проблеми розвитку: Матеріали наукової конференції.

2-3 листопада 1995 р. - К.: МО України, УІПКККО. - 1996.

- С. 72-74.

Набока Л.Я. Подготовка методистов к внедрению обновленного содержания образования в системе повышения квалификации.

Диссертация в виде рукописи на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 - профессиональная педагогика; Институт педагогики и психологии профессионального образования АПН Украины, Киев, 1997.

Защищается положение о концептуальной модели и сущности профессиональной подготовки методистов гуманитарного профиля рай/гор/методкабинетов к внедрению обновленного содержания образования.

В диссертации разработаны модель подготовки, содержание профессионального обучения методистов. Осуществлено внедрение в учебный процесс модульных учебных планов и программ, развивающей методики организации познавательной деятельности методистов. Основное содержание работы изложено в 9 публикациях.

Naboka L.Ya. Educational Counsellors Training for Renovated Curriculum Implemetation within In-service Training System.

Dissertation (handwriting) for academic degree of Candidate of Pedagogical Sciences on speciality 13.00.04 - professional pedagogy; Institute of Pedagogy and Psychology of Professional Education of the Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv, 1997.

Thesis on conceptual model and contents of professional training of Distric/City Education Centres counsellors

in the Humanities in the course of transition to new subject matter of education is being defended. Model of professional training, contents and technology of courses instruction has been elaborated in the dissertation. Modular programmes and developing techniques for organising counsellors cognitivist activities have been implemented into instruction process. Key provisions of the research have been expounded in 9 publications.

Ключові слова: професійна підготовка, модель професійної підготовки, методична робота, професійний розвиток, модульне навчання, методична рефлексія, гуманітарне знання, гуманітаризація освіти.

А. Набока

Підписано до друку 10.04.97р. Формат 60x84/16.
Ум. друк. арк. 1,0. Обл.-вид. арк. 1,0.
Наклад 100. Зам. 120.

Відділ оперативної поліграфії
Центру Міжнародної освіти
227-12-75, 227-37-86

AB 37.536